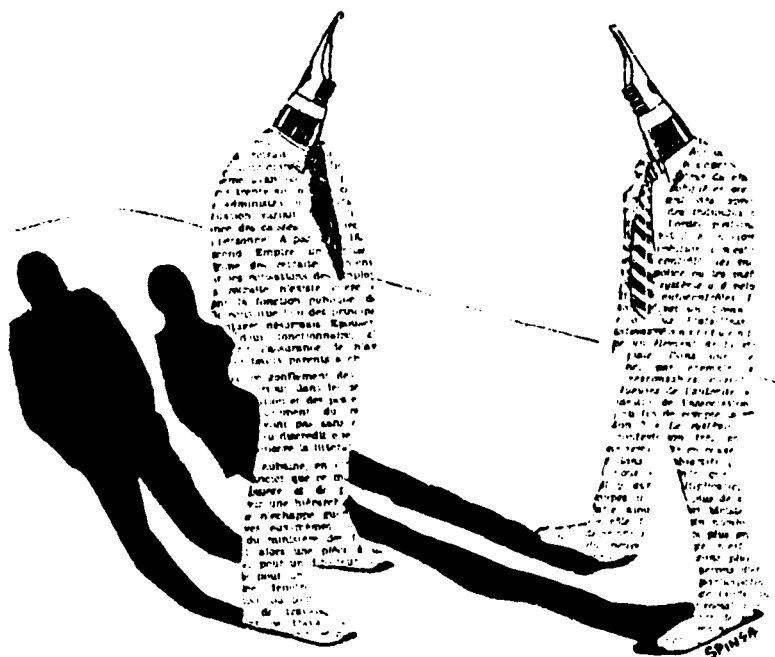

λόγος – αντίλογος – διάλογος

Σχετικά με την καταγωγή των Βλάχων

ΔΥΟ ΑΚΟΜΗ ΚΕΙΜΕΝΑ

Απάντηση στον Δ. Λιθοξόου

Τύρναβος 19.12.1985

Κε Λιθοξόου,

Γράφοντάς σας τις παρατηρήσεις μου πάνω στους Βλάχους κοιμιτατζήδες (11ο Τετράδιο) δεν περίμενα μια τέτοια απάντηση και θεώρηση, από μέρους σας πάνω στο πρόβλημα της καταγωγής των Βλάχων του Ελλαδικού χώρου· δεν περίμενα δηλαδή να θεωρεί-

τε τους Βλάχους (Κουτσόβλαχους όπως τους αποκαλείτε – Αρμούνιοι όπως αποκαλούμαστε εμείς οι Βλάχοι) του ευρύτερου Ελλαδικού χώρου (όχι βέβαια του χώρου που περικλείεται από τα υφιστάμενα σήμερα της Ελλάδας) μη Έλληνες.

Αν και αντιπαθώ τις εκτεταμένες και «σηριαλ» απαντήσεις και ανταπαντήσεις από τις στήλες του περιοδικού σας, η αναγκαιότητα του διαλόγου και της πλήρους αναφοράς στις πηγές, πράγμα που επικαλείστε, με αναγκάζει να συντάξω αυτό το γράμμα. Όσο αφορά τις πηγές που αναφέρατε παρατηρώ ότι σεις επιλεκτικά δίνετε στο άρθρο σας τις πηγές που στηρίζουν την άποψή σας περί του μυθικού του εκλατινισμού των αυτόχθονων Ελλήνων, πηγές που αναφέρονται στους Βλάχους από τον 12ο αιώνα και μετά. Ίσως λοιπόν σας «διαφεύγει» και θα πρέπει σύντομα να φέρετε στην επιφάνεια μαρτυρίες που πιστοποιούν την ύπαρξη των εκλατινισμένων Ελλήνων (Βλάχων) από τον 6ο μ.Χ. αιώνα, πηγές που παρακάτω αναφέρω. Ας πάρομε όμως τα πράγματα με τη σειρά πάνω στην απάντησή σας του 12ου τετράδιου.

Όσο αφορά το το ότι οι Βλάχοι (Κουτσόβλαχοι) αποκτούν την Ελληνική (εθνική και όχι φυλετική συνείδηση, όπως υπογραμμίζετε) μετά το 1912, νομίζω πως διαπράτετε θαρύτατο ατόπημα ξεχνώντας ότι ήδη από το 1432¹ οι Βλαχόφωνοι της Πίνδου επαναστατούν, ότι μετά την άλωση της Πόλης στα Βλαχόφωνα χωριά της Πίνδου κατέφυγαν πολλές οικογένειες της Κων/πολης², ότι στα 1611 επαναστάτησαν τα Βλάχικα χωριά της περιοχής Ιωαννίνων, Γρεβενών, Ασπροποτάμου (επανάσταση του Διονυσίου Σκυλόσοφου), στα 1770 ξεσηκώθηκαν πάλι οι Βλαχόφωνοι της Πίνδου (Ορλωφικά) όπως και η υπόλοιπη Ελλάδα, στα πρώτα χρόνια του 19ου αιώνα ένας Βλαχόφωνος, ο Ρήγας Φεραίος, έκφραζε την επαναστατικότητα του Ελληνικού γένους, στα 1821 επαναστάτησαν οι Βλάχοι Φαρμάκης, Ολύμπιος³, Ανδρούτσος και τόσοι άλλοι αγωνιστές του 21, στα 1877 στην επανάσταση του Κίτρους Πιερίας να τι λέει το δημοτικό τραγούδι: Φλεθάρης δεν κουσουρίασε – Μάρτης δεν

μπήκε κι όλη η Βλαχιά συνάχτηκε να φέρει το Ρωμείο.

Τι σημαίνουν όλα αυτά κε Λιθοξόου; Τι άλλο από το ότι μέσα απ' αυτούς τους αγώνες βλέπουμε τους Βλαχόφωνους να προσανατολίζονται συνειδητά και μακριά από «κρατικές ιδεολογίες» προς την Ελληνική εθνική και φυλετική καταγωγή τους, άλλωστε η εθνική Ελληνική ιδεολογία διαμορφώνεται ακριβώς αυτά τα χρόνια και για τους υπόλοιπους κάτοικους του Ελλαδικού χώρου.

Άλλες μαρτυρίες για τον σχηματισμό και τον προσανατολισμό των Βλαχόφωνων πάνω στο θέμα της φυλετικής καταγωγής των και της εθνικής συνείδησής των θα βρείτε σ' αυτά που αναφέρουν:

1. Στα 1851 ο στρατηγός Σκαρλάτος Σούτσος⁴ αναφέρει: «ότι αν και εγκαυχώνται αδυσωπήτως δια την καταγωγήν των και το όνομά των, στενάζουν όμως δια την μετά της Ελλάδος ένωσίν των».

2. Στα 1876 ο Γάλλος γεωγράφος E. Rec-lus⁵ αναφέρει: «ότι πατρίδα τους θεωρούσαν τον Ελληνικό χώρο και ιδανικό τους τον Ελληνισμό».

3. Στα 1880 ο Άγγλος Chisol⁶: ότι είχαν αρρενωπό βλέμμα και πλησίαζαν τον Ελληνικό φυλετικό τύπο περισσότερο από τους λεγόμενους Έλληνες της Θεσσαλίας (Καραγκούνους) για τους οποίους ο Γάλλος Henzey⁷ γράφει στα 1858 ότι δεν είχαν τον Ελληνικό ανθρωπολογικό τύπο.

4. Ο Παπαρηγόπουλος⁸ γράφει ότι οι Βλάχοι μαζί με τους Αρβανίτες πρωταγωνίστησαν κατά την επανάσταση του 1821.

5. Στα 1888 ο Βέλγος Laveley⁹ γράφει ότι ήσαν οι σημαιοφόροι του Ελληνισμού.

6. Στα 1896 ο Γάλλος V. Berard¹⁰ ότι: από τότε που συγκροτήθηκε το Νεοελληνικό κράτος ένα πόθο είχαν: να γίνουν οι πιο καλοί Έλληνες και να διαδώσουν ολόγυρά τους όσο το δυνατό περισσότερο την Ελληνική ιδέα και προπαγάνδα.

Για να μην λησμονούμε δε το από πότε αναζητούν την Ελληνική τους ταυτότητα οι Αρμούνιοι σας θυμίζω τις προσπάθειες εγγραμματισμού της Βλάχικης γλώσσας από τα μέσα του 19ου αιώνα ήδη των Μοσχοπολι-

τών Θεόδωρου Καβαλιώτη, Κων/νου Ούκοντα και Δανιήλ Μοσχοπολίτη¹¹.

Όσο αφορά τις πηγές που αναφέρετε (Κεκαυμένος, Κίναμος, Χωνιάτης κ.α.) έχω να παρατηρήσω ότι συγγένοι αυτοί αλλά και σεις τους Βλάχους (νομαδοκτηνοτρόφους) με τους Βλαχόφωνους του Ελληνικού χώρου και βασίζεστε σε μαρτυρίες χρονικογράφων που με άκρατη εμπάθεια και επιπολαιότητα γράφουν ότι θέλουν εκδηλώνοντας την εχθρική τους διάθεση προς τους Λατινόγλωσσους Βλάχους. Για την προέλευση αυτής της εμπάθειας σας αναφέρω συνοπτικά τις διαφορές και την αδυσώπητη διαμάχη Ορθόδοξης (Ελληνόφωνης) και Καθολικής (Λατινόγλωσσης) εκκλησίας, στο γεγονός ότι μέχρι τον 8ο-9ο αιώνα επίσημη γλώσσα του κράτους των Ρωμαίων (Βυζαντινού) του Ανατολικού Ρωμαϊκού κράτους ήταν η λατινική την οποία αντικαθιστά κατά τον 9ο αιώνα πλήρως η Ελληνική. Επίσης στα αίτια αυτής της εμπάθειας προς τους Λατινόγλωσσους μπορούμε να εντάξουμε το γεγονός ότι οι Λατινόγλωσσοι Έλληνες (Βλάχοι) είχαν επίζηλες θέσεις στο πανίσχυρο Ανατ. Ρωμαϊκό και μετέπειτα Βυζαντινό κράτος.

Η επιμονή σας λοιπόν σε πηγές χρονικογράφων, που αναφέρονται μεροληπτικά για τους Βλάχους, συνιστά θαρειά αμέλεια από μέρος σας να μην αναφερθείτε και στις πηγές, που παρακάτω αναφέρω και που πιστεύω πως έχετε υπόψη σας. Πληροφορίες, λοιπόν, που θεμελιώνουν το ότι οι Βλαχόφωνοι του Ελληνικού χώρου Έλληνες (Ηπειρώτες, Θεσσαλοί, Μακεδόνες κ.λ.π.) που κάτω από την 800χρονη σχεδόν παρουσία των Λατίνων στην Ελλάδα κοντά στη μητρική τους Ελληνική γλώσσα απέκτησαν και την Ελληνική, απ' την μείξη των οποίων προήλθε η λαϊκή Λατινική-Μακεδονική γλώσσα (κοινά Βλάχικη), είναι οι παρακάτω:

1. Η ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΛΥΔΟΥ¹² 6ος μ.Χ. αιώνας.

Ο Ιωάννης Λυδός αναφερόμενος στη χερσονήσό μας, που ονομάζει Ευρώπη, μας πληροφορεί πως:

«Νόμος άρχαιος ήν πάντα μέν τά όπωσοϋν

πραττόμενα.... τοίς Ίταλοίς έκφωνήσθαι ρήμασιν' οϋ παροραθέντος ώς είρηται, τά τής έλαττώσεως προϋθαινε. Τά δέ περί τήν Εϋρώπην πραττόμενα, πάντα τήν άρχαιότητα διεϋλόλαξαν έξ ανάγκης διά τόϋς αυτής οικήτορας καιπερ Έλληνας έκ του πλείονος όντας, τή τών Ίταλών φθέγγεσθαι φωνή και μάλιστα τούς δημοσιεύοντας».

Τα γραμμένα, λοιπόν, αυτά από τον Λυδό μας πιστοποιούν κατά τρόπο που δεν επιδέχεται αμφισβήτηση ότι στα χρόνια του (πρώτο μισό του 6ου μ.Χ. αιώνα) οι κάτοικοι της χερσονήσου μας, αν και Έλληνες την καταγωγή, οι περισσότεροι μιλούσαν την Λατινική (Ιταλική) και μάλιστα περισσότερο απ' όλους οι δημοσιεύοντας – οι ασχολούμενοι με το δημόσιο: δηλ. υπάλληλοι κι υπηρέτες, αξιωματικοί, μόνιμοι οπλίτες, οπλοποιοί, μηχανικοί κ.α. Πάνω στη μαρτυρία του Λυδού ο Απ. Βακαλόπουλος¹³ παρατηρεί: «...η τελευταία φράση “και μάλιστα τους δημοσιεύοντας” δείχνει καθαρά ότι και οι άλλοι κάτοικοι των Ευρωπαϊκών περιοχών (Ελληνικών) μιλούσαν – κοντά στα Ελληνικά – και Λατινικά, ήταν δηλαδή λατινόφωνοι ή, και δίγλωσσοι. Η γενική αυτή παρατήρηση του Λυδού δεν αποκλείει καθόλου, αλλ' αντίθετα ενισχύει την πιθανότητα, ότι οι κάτοικοι ορισμένων περιοχών, ιδίως απομονωμένων της υπαίθρου, είχαν χάσει τελείως την γλώσσα τους και μιλούσαν μόνο Λατινικά. Τι απέγιναν αυτοί οι λατινόφωνοι ή οι δίγλωσσοι; Εξαφανίστηκαν χωρίς να αφήσουν κανένα ίχνος; Η πρόδηλη, μου φαίνεται, απάντηση στο ερώτημα συμβάλει στη λύση του προβλήματος της καταγωγής των Βλάχων».

2. ΟΙ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΤΟΥ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ ΣΙΜΟΚΚΑΤΗ ΚΑΙ ΤΟΥ ΘΕΟΦΑΝΗ¹⁴

Οι ιστορικοί του Βυζαντίου Θεοφύλακτος Σιμοκκάτης και Θεοφάνης αναφέρουν το ίδιο περιστατικό που αποτελεί μαρτυρία της ύπαρξης των εκλατινισμένων Βλάχων: Κατά την εκστρατεία των Βυζαντινών στρατευμάτων, υπό την αρχηγία του στρατηγού Κομεντιόλου, κατά των Αθάρων στη Θράκη το 579 μ.Χ. ένα υποζύγιο οδηγούμενο από τον

αγωγή του βάδιζε και τη στιγμή που το φορτίο του ζώου έγειρε επικίνδυνα και θα έπεφτε στο έδαφος ένας άλλος που ακολουθούσε φώναξε στον αγωγή του «...τή πατρώα φωνή (δηλ. στη Βλάχικη) τόννα, τόννα φράτε και ό κύριος μέν του όνου τή φωνήν ούκ ήσθετο, οι δέ λαοί άκούσαντες και τους πολεμικούς έπιστήναι αύτοις ύπονοήσαντες, εις φυγήν έτράπησαν, τόννα, τόννα μεγίσταις φωναίς άνακράζοντες...». Το παραπάνω περιστατικό επιβεβαιώνεται και από τον Θεοφάνη¹⁴⁸.

Οι τρεις, λοιπόν, παραπάνω μαρτυρίες επιβεβαιώνουν και στηρίζουν ξεκάθαρα ότι απ' τους εκλατινισθέντες αυτόχθονες κάτοικους των βορείων περιοχών της χώρας μας προήλθαν οι Βλαχόφωνοι Έλληνες. Αν τώρα μια μεγάλη μερίδα των Λατινόφωνων Ελλήνων ήταν και βλάχοι (νομάδες κτηνοτρόφοι) ήταν αυτή η ασχολία που έδωσε σε κάποια χρονική στιγμή και στους υπόλοιπους Λατινόφωνους την ονομασία Βλάχοι. (Η Άννα Κομνηνή αναφέρει πως «οπόσοι τον νομάδα βίον ειλοντο Βλάχους τούτους η κοινή διάλεκτος καλεί»).

Όσο αφορά τα περί Ρουμάνικης προπαγάνδας είναι γνωστή σ' όλους μας η συμπεριφορά και ο τρόπος των αργυρώνητων μισθίων (που ωστόσο δεν ξεπέρασαν ποτέ το 10% των Βλάχων) της Ρουμάνικης αστικής τάξης που στήριξε την επεκτατική της πολιτική στους Βλάχους της Μακεδονίας. Ήδη αυτή η κίνηση έχει πεθάνει από καιρό. Δεν θέλω να επεκταθώ περισσότερο για τους Ρουμάνους, προσωπικά όμως πιστεύω ότι και αυτοί – οι Βλάχοι της Ρουμανίας – προέρχονται από τους Βλάχους της Ελλάδας αν λάθουμε υπόψη μας:

1. Το ότι η Ρωμαϊκή κυριαρχία δεν κράτησε πάνω από 170 χρόνια στο χώρο που σήμερα καταλαμβάνει η Ρουμανία, ενώ αντίθετα στον Ελλαδικό χώρο κράτησε 800 σχεδόν χρόνια πράγμα που σημαίνει πως είναι αδύνατο να έγινε εκλατινισμός της Δακίας μέσα σε 170 χρόνια.

2. Την μεγάλη εμπορική δραστηριότητα των Ελλήνων Βλάχων στα παράλια των Ρου-

μανικών κρατών (Βλαχία, Μολδαβία). Εμπορική, θέβαια, δραστηριότητα στη Ρουμανία ανέπτυξαν και νησιώτες Έλληνες ακολουθώντας την δραστηριότητα των Βλάχων.

3. Το 15% των λέξεων της σημερινής Ρουμανικής γλώσσας είναι Ελληνικές.

4. Τις γνώμες των ιστορικών: R. Rossler¹⁵, G. Mayer¹⁵, Fr. Joseph Sulter¹⁵, P. S. Schafarik¹⁵ και Wace-Thompson¹⁶. Όλοι οι παραπάνω ιστορικοί πρεσβεύουν τον εκλατινισμό των Βλάχων του ευρύτερου Ελλαδικού χώρου και την προέλευση των Βλάχων της Δακίας από Έλληνες Βλάχους και όχι την κάθοδο των Βλάχων από την Δακία.

Για την επιστημονική πλευρά της φυλετικής συγγένειας Βλάχων και Ελλήνων σας παραπέμπω στους Άρη Πουλιανό¹⁷, Ζ. Τσιώλη¹⁸, που γνωρίζετε χωρίς όμως να μας αναφέρετε τις γνώμες τους, καθώς και στον Άγγλο Chirol⁶. Για το πόσο τώρα αυτοί εξυπηρετούν την «κρατική προπαγάνδα» και την διαδικασία ενσωμάτωσης των Βλάχων στο Ελληνικό γένος και έθνος αφήστε καλύτερα τον καλόπιστο αναγνώστη να κρίνει μόνος του. Ο Άρης Πουλιανός, λοιπόν¹⁹ λέει ότι «ο δυτικομακεδονικός τύπος (ανθρωπολογικός) ή τύπος της Β. Πίνδου αντιπροσωπεύεται ανάμεσα στους Βλάχους της Δυτ. Μακεδονίας και Θεσσαλίας, οι οποίοι ως γνωστό κατάγονται και αυτοί από την Δυτ. Μακεδονία». Την ίδια γνώμη έχει και η Ζ. Τσιώλη για την προέλευση των Βλάχων της Θεσσαλίας και παρατηρεί επιπρόθετα «ότι οι Βλάχοι παρουσιάζουν με τους Νόριδες και Μεσογειακούς του Skerlj μεγαλύτερη ομοιότητα απ' ότι οι Καραγκούνηδες. Αντίθετα οι Καραγκούνες παρουσιάζουν μεγαλύτερη ομοιότητα – απ' ότι οι Βλάχοι – με τον αντίστοιχο σαββιδικό».

Κε Λιθοξόου,

χωρίς να είμαι ιστορικός πιστεύω πως είναι δικαίωμα του καθένα να πιστεύει όποια θεωρία του φαίνεται σωστότερη, δεν δέχομαι όμως στο όνομα, δεν ξέρω και γω ποιου λόγου και σκοπιμότητας, να γράφετε την

στορία και τις πηγές μονόπλευρα αποκρύπτοντας πλειάδα στοιχείων και μαρτυριών που στηρίζουν το ότι οι Βλάχοι είναι εκλατινισμένοι αυτόχθονες Έλληνες. Απ' την παράθεση, λοιπόν, των πηγών και μαρτυριών που παραπάνω σας αναφέρω και που σεις λησμονήσατε ή τις θεωρήσατε ανάξιες σπουδής και σοβαρότητας προκύπτει καθαρά ότι από τους εκλατινισμένους αυτόχθονες προήλθαν οι Βλάχοι. Βέβαια δεν πρέπει να μας ξεφεύγει πως μέσα από τις ανακατατάξεις και μετοικεσίες λαών στα δύσκολα χρόνια της Βυζαντινής και μεταβυζαντινής εποχής πρόκυψαν και περιλαμβάνονται μέσα στους σημερινούς Βλάχους και Βλαχόφωνοι μη Ελληνικής καταγωγής.

Τελειώνοντας έχω να παρατηρήσω ότι αν,

σύμφωνα με τα λεγόμενά σας, η πλειάδα των παλαιότερων και νεωτέρων, ιστορικών, γλωσσολόγων και λαογράφων επιστρατεύτηκε απ' την κρατική ιδεολογία στην υπηρεσία της οποιασδήποτε προπαγάνδας τότε πρέπει να δεχθούμε πως δεν υπάρχει η επιστήμη παρά μόνο πολιτική σκοπιμότητα. (Βέβαια δεν είναι τυχαίο το ότι η πιο σκοτεινή περίοδος της ιστορίας του Ελληνικού γένους είναι η των πρώτων 7-8 μ.Χ. αιώνων και μόνο η πλήρης αποκάλυψη των ιστορικών γεγονότων της περιόδου αυτής θα δείξει απόλυτα την καταγωγή των Βλάχων).

Φιλικά

Χρήστος Ι. Παπαγιάννης

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Νικ. Κασμούλη: *Απομνημονεύματα του '21*.
2. Σωκρ. Λιάκου: *Η καταγωγή των Αρμονίων-τουπικήλην Βλάχων, Θεσ/κη 1965, σελ. 162 (Περί Μοσχόπολης)*.
3. Ιδέ την διακήρυξη του Γ. Ολύμπιου στις 1.10.1821 – επανάσταση της Μολδοβλαχίας – Γ. Λάιου: *Ανέκδοτες επιστολές και έγγραφα του 1821 – Ιστορικά ντοκουμέντα από τα αυστριακά αρχεία*, σελ. 198, Δίφρος, 1958, Αθήνα. Λέγει λοιπόν ο Γ. Ολύμπιος στη διακήρυξή του: «Ερμανστάντ, 1 Οκτωβρίου 1821. Ανδρείοι Έλληνες. Όλοι μας ευγενικά αδέρφια υποκύψαμε σε μια τρομερή μοίρα..... Ψηλά το κεφάλι αδέρφια. Δειξτε πως είσθε αντάξιοι των προγόνων σας. Σώσαμε άλλωστε την τιμή μας. Η Ευρώπη γνώρισε τα τέκνα της Ελλάδας..... Εμπρός αδέρφια. Ας πεθάνουμε κυτώντας άφοβα στα μάτια τον θάνατο. Ζήτω η θρησκεία και η ελευθερία της Ελλάδος. Θάνατος στους βαρθάρους».
4. Σκαρλάτου Σούτσου-στρατηγού: *Ανέκδοτη Στρατιωτική Γεωγραφία της Ευρωπαϊκής Τουρκίας*, том. 1, σελ. 45, 168.
5. E. Reclus: *Nouvelle Geographic Universelle*, σελ. 184.
6. Περιοδικό «Εστία», τ. ΙΑ, σελ. 203-205.
7. L. Henzey: *Excursion dans la Thessalie Turque*, σελ. 75.
8. Κ. Παπαρηγόπουλου: *Ιστορία του Ελλην.*
9. Δελτίο «Ελληνισμός» Ιούνιος 1901 σελ. 671.
10. V. Berard: *La Turquie et l' hellenisme contemporain*, σελ. 248.
11. Μ. Γαρίδη: *Ο Μητροπολίτης Παΐσιος και η βλάχικη επιγραφή του Κλεινοβού*, περιοδικό «Τα Ιστορικά», Μάης 1985.
12. Ιωάννου Λυδού: *Περί των αρχών των Ρωμαίων πολιτείας*, εκδ. Βόννης, 1837, διβλ. III, σελ. 68.
13. Απ. Βακαλόπουλου: *Ιστορία του Ελληνισμού*, τόμος Ι, σελ. 36, Θεσ/κη 1961.
14. Θεοφύλακτου Σιμοκκάτη, εκδ. G. De Boor, 100, 20.
148. Θεοφάνης, εκδ. Βόννης 1837.
15. Ιδέ σχετ: Κων. Νικολαΐδη *Ετυμολογικό λεξικό της Κουτσοβλάχικης γλώσσας*, Αθήνα 1909, σελ. λ, λα, κη.
16. Wace-Thompson: *The nomads of Balkans*, London 1911.
17. Α. Άρη Πουλιανού: *Η προέλευση των συγχρόνων Ελλήνων*, Αθήνα 1960.
- Β. του ίδιου: περιόδ. «Σύγχρονα Θέματα», έτος Μ, φυλ. 3, σελ. 283-291.
18. Ζωή Τσιώλη: *Βλάχοι και Καραγκούνηδες της Θεσσαλίας*, Αθήνα 1980.
19. Αρ. Πουλιανού: *Η προέλευση των Ελλήνων* σελ. 59.

Τελική διευκρίνιση

Η άποψη πως η εθνική συνείδηση των σύγχρονων Βλάχων (Κουτσοβλάχων) διαμορφώνεται κυρίως μετά τους βαλκανικούς πολέμους και την απόκτηση της ελληνικής υπηκότητας, δεν αγνοεί τις εξεγέρσεις των βλαχόφωνων ραγιάδων στα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Θεωρεί όμως για παράδειγμα, ότι το κάλεσμα του Ρήγα Βελεστινλή, «Βούλγαροι κι Ἀρβανίτες, Ἀρμένιοι καί Ρωμιοί», πρεσβεύει το ιδανικό της πολυεθνικής δίκαιης πολιτείας και όχι τη δημιουργία ελληνικού κράτους.

Όταν ο μητροπολίτης Δράμας Χρυσόστομος (ο μετέπειτα Σμύρνης) έγραφε το 1907 στον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως για τις προσπάθειες «πρός διάσπασιν τοῦ ἑνός καί ἀδιαιρέτου ὀρθοδόξου ἑλληνικοῦ λαοῦ» με την εισαγωγή στις σχολές και τις εκκλησίες των κουτσοβλάχων της ρωμουνικής γλώσσας, εννοούσε τον «ελληνισμό» με τον τρόπο που διευκρίνιζε ο Αλέξανδρος Ζάνας: «οἱ πατριαρχικοί ὀρθόδοξοι ἦταν Ἕλληνες, ἄσχετα ἂν μιλοῦσαν τὴν βουλγαρική ἢ τὴν κουτσοβλαχική». Είναι μεγάλη ωστόσο η απόσταση που χωρίζει τους αλλόγλωσσους ὀρθοδόξους πατριαρχικούς με την ιδιαίτερη πολιτισμική κληρονομιά ἀπὸ τους μεγαλοϊδεάτες παλαιοελλαδίτες ιδεολόγους, την εποχή του Μακεδονικού Αγώνα.

Ταυτόχρονα υπήρχαν και χιλιάδες ρουμανίζοντες βλαχόφωνοι, για τους οποίους ο Έλληνας αξιωματικός Κ. Μαζαράκης-Αιινάν (καπετάν Ακρίτας) παρατηρούσε: «Ἐπροξένουν τοιοῦτον θόρυβον, διέθετον τόσον χρέμα καί κατεῖχον διὰ νομάδων ποιμένων τὰς πλείστας διαβάσεις εἰς τὰ ὄρεινά μέρη, ὅθεν διήρχοντο ἀνάρται. Αὐτοί ἦσαν οἱ καταδότηι, αὐτοί οἱ τροφοδῶται τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν, πρὸς ἃς εἶχον συμμαχήσει, αὐτοί κατεῖχον τὰ γιατάκια (λημέρια) τῶν, αὐτοί ἦσαν οἱ ὄδηγοί τῶν καταδιωκτικῶν ἀποσπασμάτων».

Το διπλωματικό «ολίσθημα» του Βενιζέλου, να υποσχεθεί στην ρουμανική κυβέρνηση το 1913 αυτονομία «εἰς τὰς τῶν κουτσο-

βλάχων σχολῶν καί ἐκκλησίας», δεν θα σημειωνόταν αν οι τελευταίοι είχαν ελληνική εθνική συνείδηση.

Η εμμονή στις μαρτυρίες των πηγών, είναι η μόνη επιστημονικά παραδεκτή προσέγγιση του ζητήματος. Το πολυσυζητημένο χωρίο του ιστορικού Θεοφυλάκτου Σιμοκάττη και του χρονογράφου Θεοφάνη «τόρνα, τόρνα, φράτερ» αναφέρεται σε λατινόφωνο αγωγιάτη και όχι σε Βλάχο συγκεκριμένα· εξάλλου είναι άσχετο με το ζήτημα της καταγωγής. Ο Ιωάννης Λαυρέντιος Λυδός (490-565), καθηγητής στο πανεπιστήμιο Κωνσταντινουπόλεως, στο έργο του «Περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς Ῥωμαίων πολιτείας» (De Magistratibus) γράφει για την παραμέληση της λατινικής ὅτι παλαιὸς χρῆσμός προλέγει «τότε Ῥωμαίους τὴν τύχην ἀπολείπειν, ὅταν αὐτοὶ τῆς πατρίου φωνῆς ἐπιλάθωνται»· ἔτσι η εγκατάλειψη των λατινικῶν ἀπὸ τους ἐπάρχους και τις ἄλλες δημόσιες ἀρχές (που τους πρωτοβυζαντινούς χρόνους ἐξ ἀνάγκης μιλοῦν τα ἰταλικά «τῶν Ἰταλῶν φθέγγεσθαι φωνῆ»), λόγω της σημασίας της ελληνιστικής Ανατολῆς μέσα στην αυτοκρατορία, ἐπαλήθευσε τον χρῆσμό: «σὺν τῇ Ῥωμαίων φωνῇ καὶ τὴν τύχην ἀπέβαλεν ἡ ἀρχή». Ο ἐξελληνισμός ἐπομένως κι ὄχι ο ἐκλατινισμός, ἀπασχολεῖ τον βυζαντινὸ λόγιο.

Πρώτη σαφῆς μνεία στους Ν. του Δούναβη Βλάχους γίνεται στο Χρονικό του Ιωάννη Σκυλίτζη. Είναι ἓνα ἐπεισόδιο που συνέβη το 976 στους ἀδελφούς του βούλγαρου τσάρου Σαμουήλ: «τούτων δε τῶν τεσσάρων ἀδελφῶν Δαβὶδ μὲν εὐθύς ἀπεβίω ἀναίρεθεις μέσον Καστορίας καὶ Πρέσπας κατὰ τὰς λεγομένας Καλὰς Δρῦς παρά τινων Βλάχων ὀδιδῶν».

Η διάκριση που επιχειρεῖται σε λατινόφωνους Ἕλληνες και Βλάχους (νομάδες κτηνοτρόφους) είναι ἐντελῶς ἀβάσιμη. Η ονομασία Βλάχοι, υπῆρξε δηλωτικὸ φυλετικῆς ταυτότητάς και ὄχι ἐπαγγέλματος. Ὅσον ἀφορᾷ τις ἀνθρωπολογικῆς ἔρευνες, ὁ μεν Πουλιανὸς δεν είναι ἀξιόπιστος (Βλ. περὶπτωση χρονολόγησης κρανίου σπηλαίου

των Πετραλώνων), η δε έρευνα της Τσιώλη απλώς συμπεραίνει ότι «οι Βλάχοι της Θεσσαλίας δεν είναι αυτόχθονες» και οι διαφορές τους «με τους γειτονικούς Καραγκούνηδες είναι σημαντικές».

Χαρακτηριστικό είναι πως ακόμα κι αυτός ο ιδρυτής της εθνικιστικής σχολής Κων. Παπαρηγόπουλος έγραφε τον περασμένο αιώνα, πριν φουντώσει το κουτσοβλάχικο ζήτημα, στην ιστορία του:

«Αί κυριώταται έντός του Ίστρου κατοικίαί των Βλάχων κατά τους χρόνους τούτους, ήσαν προς βορράν μέν περί τόν Αίμον, προς μεσημβριαν δέ περί τόν Πίνδον. Ή επικρατεστέρα τήν σήμερον γνώμη ότι οί Βλάχοι ούτοι ήσαν συγγενείς των έπέκεινα του Ίστρου Βλάχων, και ότι οί τελευταίοι ούτοι προέκυψαν έκ τής άναμιξεως των πολυαριθμων Ρωμαιων άποίκων, ούς ό αυτοκράτωρ Τραιανός ίδρυσεν έν άρχή τής 2ας έκατονταετηρίδος μετά Χριστόν εις Δακίαν, μετά των ίθαγενών τής χώρας ταύτης κατοίκων, άναμιξεως ώς έκ τής όποίας τό κυριώτατον στοιχείον τής βλαχικής γλώσσης μέχρι τής σήμερον είναι ή λατινική. Τούτο ήδη έπρέσθειον και οί ήμέτεροι, ό.τε Κίνναμος και Χαλκοκονδύλης».

Οι γνώμες των νεότερων ιστορικών (ελλήνων και ξένων) μπορεί να βρίσκονται σε συμφωνία ή σε αντίθεση με τις πηγές, δεν αποτελούν όμως αποδεικτικό υλικό· παρουσιάζουν ενδιαφέρον σαν πολιτική στάση κάποιων διανοουμένων μέσα στους εθνικούς ανταγωνισμούς στη βαλκανική (τέλος 19ου και 20ο αι.): σημειώνουν τα όρια ανεξαρτησίας και καθαρότητας της Ιστορίας. Για όσους πάντως ενδιαφέρονται η παλαιότερη βιβλιογραφία βρίσκεται στον Κεραμόπουλο, ενώ επιλογή μετά το 1945 δημοσιευμά-

των υπάρχει στην αξιόλογη εργασία του Eugen Stanesco, *La population vlaque de l'empire Byzantin aux XI-XIII siècles structure et mouvement*, Athènes 1976.

Ο αντίλογος που προκύπτει πάνω στο θέμα της καταγωγής των Βλάχων, θέτει ουσιαστικά το ερώτημα *τι είναι και πώς διαμορφώνεται η εθνική συνείδηση*; ειδικότερα δε, ποιο είναι το πλαίσιο και οι συνθήκες, τα γεγονότα-σταθμοί που διαμορφώνουν την ελληνική εθνική συνείδηση. Προφανώς η απάντηση σε ένα τέτοιο ζήτημα, για να μην είναι απλουστευτική και επιπόλαιη, πρέπει να θεμελιώνεται σε μία προϋπάρχουσα πλούσια μελέτη των επί μέρους στοιχείων που συνθέτουν το πρόβλημα. Θα έπρεπε ενδεικτικά να έχουν σοβαρά ερευνηθεί: η σχέση του Ελληνισμού και της Ορθοδοξίας, η σημασία της χρησιμοποίησης της ελληνικής σαν γλώσσας του Ευαγγελίου και των Πατερικών Κειμένων, η διαφορά των εννοιών «γένος», «ρωμαίικο», «ελληνικό έθνος», η ιστορία και ο πολιτισμός των μη ελληνόφωνων του ελλαδικού χώρου (Αρβανίτες, Σλάβοι, Βλάχοι, Γύφτοι, Εβραίοι, Τούρκοι) του περασμένου και των αρχών του 20ου αι., ο ενοποιητικός ρόλος του σύγχρονου αστικού κράτους, οι κρατικές διαμάχες στη Βαλκανική για το διαμελισμό της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, η ακτινοβολία της αρχαίας Ελλάδας και το φιλελληνικό κίνημα στην Ευρώπη, καθώς επίσης θεωρητικά προβλήματα για το «έθνος» και το «εθνικό ζήτημα». Είναι ολοφάνερο ότι αρκετά απομένουν να γίνουν προς αυτή την κατεύθυνση, παρά τις προσπάθειες των τελευταίων ετών.

Δημήτρης Λιθοξόου

**Γραφτείτε συνδρομητές στα «Τετράδια»
Ενισχύστε την προσπάθειά μας**